

BIZKAIKO EUSKEREA ZUZENTZEN

NABIL/DIARDUT

Gaztelereak "perifrástica" deritxon aditz joko batzuk erabilten dauz: "estoy leyendo", "ando estudiando". Eta ortik sortu dira bizkaieran ain ugari eta egokiro erabilten diran: "irakurten nago" edo "ikasten nabil". Baiña Iparraldean eta Gipuzkoaren zati baten ez dabe onartu perifrástica ori, frantzeran be ez dagoalako. Frantzeran, gaiñera "estar" aditza ez dauke eta ortik beste arazo batzuk sortzen dira.

Bizkaian "estoy" edo "ando" aditz orreik erabilteko badago aditz egoki bat: "ikasten diardut" edo "irakurten diardut". Eta au gipuzkoeraz be onartzen dabe. Eta gaiñera "ari naiz" dauke. Ondo dago au erabiltea baiña ez neuke esango "nago" eta "nabil" alboratu bear dirala edo txarto dagozela.

Goazen orain "estoy/soy" eta "tengo"/"he" arazoak aztertzeraz: "Gaisoa naz" ala "gaisorik nago"? Bizkaieraz ez dira gauza bardiñak, baiña "estoy" daukagulako. Zelan agertu bereizitasun ori Iparraldean?. "Neuk dot errua" ala "neuk daukat errua"? Biak esaten dira, baiña askoz geiago bigarrena. "Euki" aditz perifrastiko antzeko ori ez dabe ezagutzen Iparraldean.

Bizkaierearentzat era biak onartuko neukez. Lasai berba egin.

Eta, amaitzeko zelan esan Iparraldean: "Ni están todos los que son ni son todos los que están". (Ori zoro-etxe bateko atean ei dago idatzita). Edo beste au, Jon deunaren Barri Onaren asierakoa: "En el principio era la palabra y la palabra estaba junto a Dios y la palabra era Dios". Latiñez dana esaten zan "erat", baiña gaztelerea eta Bizkaiera aberatsagoak dira "estabalegoan" daukelako. Ori gaztelerratik onartu egin bear geunke: "Dagozan guztiak ez dira (zoroak) eta diran guztiak ez dagoz" emen.

ONEK/ONEIK

Idazteko erreztasun aundia damosku azento edo sakakada-ikurrik ez erabilteak, baiña sarritan esan gura doguna esateko bear izaten da eta beste jokabide batzuk artu bear izaten doguz.

Berba egikeran sakakadeagaz bereizten dogu "onék" batena eta "ónek" askorena. Sakakada ori artzen ez dalako zelan bereiztu? Batena esateko "onek" idazten dogu: "Onek egin dau ori". Askorena danean batzuk "onek" erabilten dabe eta ez da egokia irakurketa gatxagoa dalako. Beste batzuk "oneek" idazten dabe, eta au be egokia da, baiña geienak "oneik" idazten dabe eta neu be azkenengo oneikaz batera nator: "onek ekarri dau ogia eta beste oneik aragia ta ardaa ekarri dabez".

Izen-orde erakusle oneik sarritan agertzen dira eta arau au kontuan artu-bearrekoa da.

NORK/NOK

Euskereak, batez be Bizkaikoak, berba egikeran izkiak galtzeko oitura aundia ta bildurgarria dau. Nik uste dot %

40 inguru dirala galtzen doguzan izkiak. Esaterako "egin dogu" esateko "inju" esaten da Bizkairik geienean. Zortzi izkitik laura jatsi gara. Eta orregaitik egiten jake ain gatx euskaldun barriak gramatikaz ikasi eta erriko izkerea ulerzea edo giputzai Bizkaiera ulertzea edo berba egitea.

Bide orretatik dator arlo onetan egiten dogun itauna: Zelan idatzi "nork" ala "nok". Erritarrak berba egiten dabenean "nok" esaten dabe eta idazkeran be arau ori artzea esondatzen dot: "Nok irakurten dau idazki au?" eta ez "nork irakurten dau idazki au?".

ENATOR/EZ NATOR

Aboskeriak edo fonetismoak sarritan agertzen dira, Bizkaian, batez be. Ez dira fonema edo abots osoak alofono edo abots aldatuak baiño. Onek ez dabe aldatzen adierazpena.

Aldakuntza ori aurreko bakartiak (bokalak) edo lagundunak eragiten dau (konsonanteak). Bokalak: "Burue" esaten dogu "burua" idazteko. Lagundunak (konsonanteak): "Orno" izan bear leukena, "txarto" dan lez, "ondo" biurtzen dau.

Olako eragiña dauka "-z" azkenekoak, onek abots bigunak gogortu egiten dauz: "Ez da/ ez ta". Baiña fonetismoak, al dan neurrian kendu egin bear doguz idazten doguean eta "ez da" idatzi beti. Ondo, bai.

Oraingo onetan dakarguna auxe da: "ez noa" ala "enoa", "ez nator" ala "enator".

Esandakoaren arauz, "ez noa" eta "ez nator" idatzi bear geunkez.

GAZ/KIN

Sarritan esan dogu "batuak" Bizkaiko bereizitasunak alboratu egin dauzala. Oneitariko bat dogu "gaz/kaz" atzizkia: "Gizonagaz/gizonakaz".

Orren ordez beti "kin" erabiltea eskatzen dabe. Batzuk badiño "kin" notiñakaz eta "gaz/kaz" gauzakaz erabilteko be.

"Kin" Bizkaiaaren zati batzutan erabilten da, batez be Gipuzkoatik ur dagozen lurraldeetan. Baiña sarritan ez da erabilten zuzen: "kin" beti da askorena eta batena danean "rekin" erabili bear da. "Aiztoarekin egoan gizona baiña etsaiak aiztoakin etorri jakozan". Amarekin (bat), gurasoakin (asko).

Baiña "gaz/kaz" bizkaierearen bitxi eder bat da eta ez dogu alboratu bear, naizta noizean bein "kin" erabili.

Idazleren batek "rekin/kin" notiñakaz erabili nai ba leu eta gauzakaz "gaz/kaz", ez litzake jokabide txarra izango.